

**Hemşirelerin Kültürel Yeterlilik ile Etnik Merkezilik Düzeyleri
Arasındaki İlişki ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ***

**Determination of the Relationship Between Nurses' Levels of Cultural
Competence and Ethnocentrism and Affecting Factors**

** Nihan TÜRKOĞLU¹ Sümeyye Betül SÖNMEZ²

¹ Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Fakültesi, Erzurum, Türkiye.

² Erzurum Şehir Hastanesi, Erzurum, Türkiye.

Bu çalışma, 21-22 Aralık 2021 tarihleri arasında yapılan 6. Ulusal 3. Uluslararası Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Amaç: Bu çalışma, hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyleri ve etnik merkezilik düzeyleri ile aralarındaki ilişkinin ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma, Erzurum Şehir Hastanesi'nde Ekim-Kasım 2021 tarihleri arasında çalışan 312 hemşire ile yapılmıştır. Araştırma verileri Google Form aracılığıyla "Kişisel Bilgi Formu", "Etnik Merkezilik Ölçeği" ve "Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği" kullanılarak çevrimiçi olarak elde edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların Kültürel Yeterlilik Ölçeğinden 69.13 ± 10.58 , Etnik Merkezilik Ölçeğinden 48.15 ± 9.87 puanını aldıkları saptanmıştır. Hemşirelerin yabancı dil bilme, başka kültürlerden hasta bakma, farklı kültürlerden hastalarla bir arada olmayı isteme durumuna göre Kültürel Yeterlilik Ölçeği puanları arasında anlamlı fark bulundu. Ayrıca hemşirelerin çocuk sayısı, farklı kültürlerden hastalarla bir arada olmayı isteme ve başka kültürlerden hasta bakma durumuna göre Etnik Merkezilik Ölçeği puanları arasında anlamlı fark bulundu. Katılımcıların Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği ile Etnik Merkezilik ölçeği arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$).

Sonuç ve Öneriler: Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyleri orta seviyenin üzerinde, etnik merkezilik düzeylerinin de orta seviyede olduğu saptanmıştır. Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyleri arttıkça etnik merkezilik düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Aktif olarak çalışan hemşirelerin etnik merkezilik ve kültürel yeterlilik konusunda farkındalıklarını artırmak için hizmet içi eğitimlerin artırılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Etnik merkezilik, hemşire, kültürel yeterlilik

* Geliş Tarihi: 07.07.2022 / Kabul Tarihi: 08.12.2022

**Sorumlu Yazar e-mail: nihan-25-kilic@hotmail.com

Atf; Türkoğlu, N., & Sönmez, S.B. (2023). Hemşirelerin kültürel yeterlilik ile etnik merkezilik düzeyleri arasındaki ilişki ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 5(1), 26-36. Doi: 10.54061/jphn.1142317

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Objective: This study was conducted to determine the relationship between nurses' cultural competence levels and ethnocentrism levels and the affecting factors.

Material and Method: This descriptive study was conducted with 312 nurses working in Erzurum City Hospital between October and November 2021. The research data were obtained online via Google Form using the "Personal Information Form", "Ethnocentrism Scale" and "Nurse Cultural Competence Scale".

Results: It was determined that the participants got 69.13 ± 10.58 from the Cultural Competence Scale and 48.15 ± 9.87 from the Ethnocentrism Scale. A significant difference was found between the scores of the Cultural Competence Scale according to the nurses' ability to speak a foreign language, want to be together with patients from different cultures, and care for patients from other cultures. In addition, a significant difference was found between the Ethnic Centrism Scale scores according to the nurses' number of children, their willingness to be with patients from different cultures, and their status of caring for patients from other cultures. It was determined that there was a moderately negative significant relationship between the Nursing Cultural Competence Scale and the Ethnic Centering Scale of the participants ($p < 0.05$).

Conclusion and Recommendations: It was determined that the cultural competence levels of the nurses were above the medium level and their ethnocentrism levels were at a medium level. It was determined that as the cultural competence levels of the nurses increased, the level of ethnocentrism decreased. In order to increase the awareness of actively working nurses about ethnocentrism and cultural competence, it can be recommended to increase in-service training.

Keywords: Ethnocentrism, nursing, cultural competence

GİRİŞ

Dünya üzerinde gerçekleşen doğal afetler, savaşlar nedeniyle yapılan göçler, küresel ısınmaya bağlı iklim ve bitki örtüsündeki değişiklikler gibi nedenlerle dünya üzerinde coğrafi hareketlilik yaşanmaktadır (Meydanlıoğlu ve ark., 2015). Bu durum, bireylerin, yeni yerleşim yerlerine, ait oldukları kültürel değerleri taşımaları açısından önemlidir. Çok kültürlü toplumların oluşumu bu şekilde gerçekleşmektedir (Yılmaz ve ark., 2017).

Çok kültürlü toplumların var olmasıyla birlikte, hizmet sektörünün bir kolu olan sağlık alanında kültürel yeterliliği ön plana çıkarmaktadır. Kültürel zenginliğe ve köklü bir tarihe sahip olan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapan ülkemiz topraklarında, farklı kültürlerden gelen bireylere bakım verici rolünü üstlenen hemşirelerden profesyonel bilgileri ve hastanın kültürel bilgi ve değerlerini birleştirmeleri beklenir (Douglas et al., 2014). Bu doğrultuda hemşirenin etkileşimde bulunduğu kişilerin kültürel özelliklerini bilmesi ardından da bu özelliklere göre bakım vermesi önemlidir. Kültürel yeterlilik hemşirelerin verecek olduğu kararları etkilediği gibi hemşirelik uygulama ve sonuçlarına da doğrudan etki etmektedir (Douglas et al., 2014). Aynı zamanda Türkiye’de birçok kültürün bir arada bulunduğu gerçeği göz önüne alındığında farklı kültürel özelliklere sahip topluma hizmet vermek, güvenli ve bütüncül bir yaklaşımla etkili bir bakım sunabilmek için bakım vericinin de kendinde var olan kültürel birikim seviyesinin etkililiği ve diğer kültürleri kendi açısından değerlendirmesi ile ortaya çıkan duygu seviyesinin belirlenmesi gerekir. Kişilerin kendi sahip oldukları kültürün, üstün olduğuna inanarak diğer kültürleri kendi kültürü ile yargılaması olarak tanımlanan etnik merkezilik, sağlık hizmeti veren bireylerde yetersiz tedavi, yanlış tanılama ve kültürel bakım anlayışına uymayan hizmet sunumuna yol açabilmektedir. Etnik merkezilik, farklı kültürlere sahip bireyler arasındaki iletişimi engeller (Karasu ve ark., 2021). Kültürel yeterlilik seviyesi yüksek olan hemşireler, kültürel çatışma ve kültürel dayatma gibi negatif etki oluşturan deneyimlerden korunurlar. Literatüre bakıldığında kültürel yeterliliğin geliştirilebileceği ortaya konmuştur (Rehzahe et al., 2013). Uygulanmakta olan sağlık sisteminde küreselleşen dünya düzeninin yansımalarını, her geçen gün artarak görme durumu ortaya çıkmaktadır. Teknolojideki ilerlemeler, farklı kültürlere sahip olan birçok insanın birbiriyle olan etkileşimi, bireyin sahip olduğu temel kültürel kavramlarla da birleşerek sağlık hizmeti sunan kişilerde yeterlilik düzeylerinin analiz edilmesinde önemli bir konuma sahiptir. Kültürel yeterlilik hemşirelerin kararlarını, uygulamalarını ve sonucunda hemşirelik bakımının kalitesini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bununla birlikte bakım vermede ilk sıralarda görev alan hemşirelerde etnik merkezilik farkındalığının artırılarak, istendik düzeylere düşürülmesi de çok önemlidir. Ulusal literatürde hemşirelerin kültürel yeterliliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar olmasına rağmen (Yılmaz, 2020; Yılmaz, 2022); etnik merkezilik ile ilişki arayıcı nitelikte olan çalışmalara rastlanılmamıştır. Buradan yola çıkarak bu çalışma hemşirelerin kültürel yeterlilik ve etnik merkezilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Soruları

1. Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerini ve etnik merkezilik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
2. Hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerini ve etnik merkezilik düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Türü: Bu araştırma hastanede hizmet veren hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeylerini ve etnik merkezilik düzeylerini ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı-ilişki arayıcı türde yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme: Çalışmanın evrenini Erzurum Şehir Hastanesi'nde hizmet veren 1500 hemşire oluşturmuştur. Çalışmanın örneklem büyüklüğü evrenin bilindiği örneklem formülüne göre hesaplanmıştır. Formüle göre %95 güven aralığında evreni temsil edebilecek en az örneklem sayısı 385 olarak belirlenmiştir. Veri toplama formları 385 hemşireye ulaştırılmış; ancak çalışmaya katılmayı kabul etmeyen 73 hemşire katılım sağlamamıştır. Çalışma 312 hemşire ile tamamlanmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Araçları: Veriler, literatüre ve gözlemlere dayanılarak geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu", "Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği (HKYÖ)" ve "Etnik Merkezilik Ölçeği (EMÖ)" kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Hemşirelerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, çocuk sayısı, yaşanan yer, yurt dışı deneyimi, farklı kültürden gelen hastalara bakma durumu, kültürlerarası hemşirelik konusunda eğitim alma durumu ve farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmayı isteme durumlarını belirlemeye yönelik 10 sorudan oluşan bir formdur.

Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği (HKYÖ): Hemşire Kültürel Yeterlilik Ölçeği (HKYÖ), hemşirelerin kültürel becerisi, kültürel bilgisi ve kültürel duyarlılığını değerlendirmek üzere Perng ve Watson tarafından 2012 yılında geliştirilmiştir (Perng & Watson, 2012). Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması Gözüm ve arkadaşları tarafından 2016 yılında yapılmıştır (Gözüm ve ark., 2016). Ölçeğin her bir maddesi kesinlikle katılmıyorum (1 puan) ile kesinlikle katılıyorum (5 puan) arasında değişen 5'li likert tipi şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçek beşli likert tipinde üç boyut ve toplam 20 maddeden oluşmaktadır. HKYÖ'den alınabilecek puanlar 20-100 arasında değişmekte, puanın yükselmesi kültürel yeterliliğin iyi olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Orijinal ölçeğin güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı 0.96 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise Cronbach Alfa katsayısı 0.92 olarak belirlenmiştir.

Etnik Merkezilik Ölçeği (EMÖ): Neuliep & McCroskey (2001) tarafından geliştirilen ölçeğin, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Üstün tarafından 2011 yılında yapılmıştır (Neuliep et al., 2001; Üstün, 2011). 20 maddelik 5'li Likert tipli ölçeğin puan aralığı 20-100'dur. Ölçekte yer alan 4, 7, 9, 12, 15, 19. maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin kesme puanı bulunmayıp ölçekten alınan puanın artması etnik ayrımcılığın arttığını göstermektedir. Orijinal ölçeğin güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı 0.92 olarak bulunmuştur." Bu çalışmada ise Cronbach Alfa katsayısı 0.87 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması: Araştırmanın verileri Google Formlar uygulaması kullanılarak oluşturulan link aracılığıyla toplanmıştır. Anket formuna "Kişisel Bilgi Formu", "HKYÖ" ve "EMÖ" içerikleri eklenerek oluşturulan bağlantı (link) hemşirelere "internet" aracılığıyla gönderilerek online olarak toplanmıştır.

Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri: HKYÖ ve EMÖ araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturdu. Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, çocuk sayısı, yaşanan yer, yurt dışı deneyimi, farklı kültürden gelen hastalara bakma durumu, kültürlerarası hemşirelik konusunda eğitim alma durumu ve farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmayı isteme araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturdu.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırma verilerinin istatistiksel analizinde, SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde ortalama, standart sapma, bağımsız gruplarda t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Post Hoc analizler için Bonferroni testleri ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bu çalışmada grupların normal dağılım gösterip göstermediği belirlenmiştir. Normallik testi için Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. HKYÖ için Skewness değeri -0.243 ile 0.138 arasında Kurtosis değeri ise 1.067 ile 0.275 arasında değiştiği gözlenmiştir. EMÖ için Skewness değeri 0.296 ile 0.138 arasında Kurtosis değeri ise -0.072 ile 0.275 arasında değiştiği gözlenmiştir. Kurtosis ve Skewness değerleri -1.5 ile +1.5 olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013).

Araştırma ile İlgili Etik Bilgi: Araştırmanın yapılabilmesi için Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır (Tarih: 04.11.2021, Sayı: B.30.2.ATA.0.01.00.515). Araştırmaya katılacak bireylere çalışmanın amacı ve süresi açıklanmış, bireysel bilgilerinin başkalarına açıklanmayacağı konusunda açıklama yapıp 'gizlilik ilkesine' uyularak, çalışmaya katılmayı kabul edenlerden sözlü onamları alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Çalışmanın yalnızca bir hastanedeki hemşireleriyle yapılması ve cevapların bildirimlere dayalı olması araştırmanın kısıtlılıklarıdır.

BULGULAR

Tablo 1'de katılımcıların sosyo-demografik özelliklere göre HKYÖ ve EMÖ puan ortalamalarının dağılımları görülmektedir. Araştırma kapsamına giren kişilerin %79.8'i kadın, %40.7'si 26-30 yaş aralığında, %80.8'i üniversite mezun olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %53.5'i evli ve %73.7'sinin yaşamının büyük bir bölümünü il merkezinde geçirdiği belirlenmiştir. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum ve yaşamın geçirilen yere göre HKYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Eğitim durumuna göre HKYÖ puan ortalamaları arasında gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Yapılan ileri analiz sonucunda farkın lisans ve üzerinde eğitim düzeyine sahip olan gruptan kaynaklandığı saptanmıştır. Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum ve yaşamın geçirilen yere göre EMÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerinin ölçek puan ortalamalarına göre dağılımı

Özellikler	Sayı	%	HKYÖ	EMÖ
Cinsiyet				
Kadın	249	79.8	69.04±10.31	48.12±9.32
Erkek	63	20.2	69.50±11.68	48.26±11.89
			t=0.313 p=0.755	t=0.107 p=0.915
Yaş				
16-25 yaş	80	25.6	68.62±9.13	46.06±9.81
26-30 yaş	127	40.7	68.92±11.20	48.08±10.34
31-35 yaş	46	14.7	70.10±12.55	50.02±9.21
36 ve üzeri	59	18.9	69.50±9.51	49.66±9.06
			F=0.230 p=0.875	F=2.231 p=0.085
Eğitim Düzeyi				
Lise	11	3.5	63.20±10.90	42.54±11.15
Ön lisans	25	8.0	68.45±8.51	49.04±9.80
Lisans	252	80.8	69.88±11.76	48.21±9.64
Yüksek lisans ve üzeri	24	7.7	69.65±10.39	49.12±11.52
			F=2.816 p=0.039 3,4>1	F=1.335 p=0.263
Medeni Durum				
Evli	167	53.5	68.98±10.90	48.61±9.32
Bekar	145	46.5	69.30±10.24	47.61±10.47
			t=0.262 p=0.793	t=0.895 p=0.372
Yaşamın en fazla geçirildiği yer				
İl	230	73.7	69.45±10.46	47.73±9.71
İlçe	64	20.5	68.07±11.85	49.20±9.70
Köy	18	5.8	68±77±6.93	49.66±12.40
			F=0.434 p=0.648	F=0.774 p=0.462

Tablo 2’de katılımcıların mesleki özellikleri ile ilgili özelliklerine göre HKYÖ ve EMÖ puan ortalamalarının dağılımları görülmektedir. Araştırma kapsamına giren bireylerin %92’sinin yurt dışı deneyimi olmadığı, %82.7’sinin farklı kültürden gelen hastalara bakmak istediği, %76.6’sının kültürlerarası hemşirelik konusunda eğitim almadığı saptanmıştır. Katılımcıların %77.2’sinin farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmayı istediği, %72.4’ünün yabancı dil bilmediği ve %73.4’ünün 1-10 yıl arasında çalışma yaşamı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yurt dışında bulunma durumu, kültürlerarası hemşirelik konusunda eğitim alma ve hizmet yılına göre HKYÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Farklı kültürden gelen hastalara bakmak isteyen, farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmak isteyen ve yabancı dil bilen hemşirelerin HKYÖ puan ortalamaları arasında gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Katılımcıların yurt dışında bulunma durumu, kültürlerarası hemşirelik konusunda eğitim alma, yabancı dil bilme ve hizmet yılına göre EMÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Farklı kültürden gelen hastalara bakmak isteyen, farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmak isteyen hemşirelerin EMÖ puan ortalamaları arasında gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Tablo 2. Katılımcıların mesleki özelliklerine göre puan ortalamalarının dağılımı

Özellikler	Sayı	%	HKYÖ	EMÖ
Yurt Dışı Deneyimi				
Evet	25	8.0	71.36±11.80	46.56±11.34
Hayır	287	92.0	69.94±10.47	48.28±9.74
			t=1.096	F=0.839
			p=0.274	p=0.402
Farklı kültürden gelen hastalara bakma durumu				
Evet	258	82.7	70.46±10.15	46.85±9.47
Hayır	54	17.3	62.79±10.38	54.33±9.45
			t=5.024	t=5.273
			p=0.000	p=0.000
Kültürlerarası hemşirelik konusunda eğitim alma durumu				
Evet	73	23.4	70.90±9.11	47.04±9.66
Hayır	239	76.6	68.59±10.95	48.48±9.93
			t=1.636	t=1.097
			p=0.103	p=0.273
Farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmayı isteme durumu				
Evet	241	77.2	70.53±10.10	46.68±9.59
Hayır	71	22.8	64.39±10.88	53.14±9.19
			t=4.420	t=5.031
			p=0.000	p=0.000
Yabancı dil bilme durumu				
Evet	86	27.6	72.01±9.39	47.34±9.68
Hayır	226	72.4	68.03±10.82	48.45±9.95
			t=3.0000	t=0.884
			p=0.003	p=0.377
Hizmet Yılı				
1-10 yıl	229	73.4	68.84±10.74	47.74±10.09
11-20 yıl	60	19.2	68.41±10.78	49.55±9.62
21 ve üzeri	23	7.4	73.91±7.04	48.52±8.17
			F=2.595	F=0.809
			p=0.076	p=0.446

Araştırmada, katılımcıların HKYÖ puan ortalaması 69.13±10.58, EMÖ puan ortalaması 48.15±9.87 olarak saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelerin HKYÖ ve EMÖ puan ortalamalarının dağılımları

Ölçekler	Madde Sayısı	Min-Max	X±SS	Cronbach Alfa
HKYÖ	20	30-100	69.13±10.58	0.92
EMÖ	20	24-78	48.15±9.87	0.87

Araştırmada, katılımcıların HKYÖ puan ortalaması ile EMÖ puan ortalaması arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir. Hemşirelerin kültürel yeterlilik ile etnik merkezlik düzeyleri arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu ortaya çıkmış, kültürel yeterlilikleri yükseldikçe EMÖ puanında istatistiksel olarak anlamlı bir azalma olduğu saptanmıştır ($p<0.001$).

Tablo 4. Hemşirelerin HKYÖ ve EMÖ puan ortalamaları arasındaki ilişki

ÖLÇEKLER	HKYÖ
EMÖ	$r=-0.627$ $p<0.001$

TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmadan elde edilen HKYÖ ve EMÖ puan ortalamaları ile hemşirelerin tanıtıcı ve mesleki özelliklere ait bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır. Bu araştırma kapsamın alınan hemşirelerin eğitim düzeylerine göre kültürel yeterlilik puan ortalamaları karşılaştırıldığında eğitim düzeyi yükseldikçe kültürel yeterlilik düzeylerinin de arttığı ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Yılmaz (2022) çalışmasında da lisans mezunu hemşirelerin önlisans mezunlarına göre puan ortalamasının yüksek olduğu bildirilmiştir (Yılmaz, 2022). Yurtdışında yapılan araştırmalar, hemşirelik öğrencilerine kültürel yeterliliğin planlı girişimlerle kazandırılabilceği yönündedir (Chung & Jarvill, 2019; Gallagher, 2011; Kıvıharju & Koivumäki, 2012). Hemşire ve hemşirelik öğrencilerinde yapılan bir sistematik incelemede, eğitim uygulamaları ile kültürel yeterliliğin geliştirileceği bildirilmiştir (Kıvıharju & Koivumäki, 2012). Yapılan başka bir meta analizde hemşire ve hemşirelik öğrencilerinin kültürel yeterliliğini geliştirmek için uygulanan eğitim girişimlerinin kültürel yeterliliği geliştirme yönünde etkisi olduğunu saptamışlar (Gallagher, 2011). Hemşirelik fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan iki çalışmada kültürel yeterlilik konusunda verilen eğitimin kültürel farkındalık geliştirmede etkili olduğu bildirilmiştir (Cerezo et al., 2014; Liu et al., 2018). Eğitim düzeyi arttıkça kültürel yeterlilik düzeylerinde de hem konu içeriklerinin değişmesi hem de kültüre özgü özelleşmiş konularda eğitim alma fırsatı olduğundan eğitim durumu kültürel yeterlilik ile doğru orantılı olduğu yapılan çalışmalarda da vurgulanmıştır.

Çalışma kapsamın alınan hemşirelerin farklı kültürlerden gelen hastalara bakım veren ve bir arada olmayı isteyenlerin HKYÖ puan ortalaması daha yüksek olduğu ve EMÖ puan ortalaması düşük olduğu saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada benzer grupta etnik merkezlik puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmüştür (Bilgiç & Şahin, 2019). Amerikalı ve Japon öğrencilerle yapılan bir çalışmada farklı kültürlerle etkileşimde bulunan Amerikalı öğrencilerin etnik merkezlik puanlarının etkileşimde bulunmayan öğrencilere göre daha düşük olduğu bildirilmiştir (Neuliep et al., 2001). Aynı şekilde başka bir çalışmada farklı kültüre sahip kişilerle etkileşimi olan katılımcıların etnik merkezlik puanlarını düşürdüğü belirtilmiştir (Öğüt & Olkun, 2018). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, yurtdışı öğrenim

deneyimleri ile kültürel duyarlılık geliştirme ilişkisi incelenmiş, uluslararası bir deneyime katılmanın kültürel duyarlılığın gelişmesine olumlu katkı sağlayabileceği belirtilmiştir (Ruddock & Turner, 2007).

Hemşirelerin yabancı dil bilme durumlarına göre HKYÖ puan ortalamalarının etkilendiği, yabancı dil bilenlerin kültürel yeterlilik puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. 2020 yılında sağlık programında öğrenim gören öğrencilerle kültürel duyarlılık ve etnik merkezilik düzeylerinin incelendiği bir çalışmada; öğrencilerin yabancı dil bilme seviyeleri arttıkça kültürler arası duyarlılık seviyelerinin de arttığı bildirilmiştir (Delibaş ve ark., 2020). Yapılan bir diğer çalışmada hemşirelerin farklı kültürden hastalara bakım verirken en fazla güçlük çektikleri konunun dil olduğu belirtilmiştir (Yılmaz, 2020). Dil kavramı kültürler arası iletişimde ana enstürman görevi gören önemli bir araç olduğu ve bireylerin dil bilme düzeyleri arttıkça kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin de artacağı düşünülmektedir.

Hemşire katılımcıların HKYÖ puan ortalaması 69.13 ± 10.58 , EMÖ puan ortalaması 48.15 ± 9.87 olarak saptanmıştır. Hemşireler üzerinde yapılan bu çalışmada kültürel yeterlilik düzeyi orta düzeyde bulunmuştur. Yurt dışında yapılan birçok çalışmada hemşirelerinin kültürel yeterlilik seviyelerinin orta düzeyde olduğu bildirilmiştir (Eche & Aronowitz, 2017; Hart & Moreno, 2016). Yapılan başka bir çalışmada hemşirelerin kültürel yeterliliklerinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur (Songwathana & Siriphan, 2015).

Hemşirelerde kültürel yeterlilik düzeyi ve etnik merkezilik düzeyi arasında negatif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. 2019 yılında Bilgiç ve Şahin tarafından hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelenmiş ve bu çalışma ile benzer bir sonuç elde edilmiştir (Bilgiç & Şahin, 2019). Hemşirelerin kültürel yeterlilik seviyelerinin yükselmesi ile etnik merkezilik seviyeleri düşmektedir. Hemşireler; bireylerin sahip oldukları değer, inanç, sağlık ihtiyaçlarını belirleyebilmek için kültürel olarak yeterli olmalıdırlar. Etnik merkeziliğin etkisi ile bakım veren hemşirelerin, hasta için verilen bakımın etkililiği ve ortaya çıkan sonuçlar dikkate alınarak, hemşirelik mesleği eğitim aşamasında alınırken kültürel yeterlilik ve etnik merkezilik düzeyleri belirlenerek gerek görülen çalışmaların yapılması gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelerin kültürel yeterlilik ile etnik merkezilik düzeyleri orta düzeyde bulunmuş olup kültürel yeterlilik düzeylerini eğitim, farklı kültürden gelen hastalara bakma, farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmayı isteme ve yabancı dil bilme durumlarının etkilediği belirlenmiştir. Hemşirelerin etnik merkezilik düzeylerini ise farklı kültürden gelen hastalara bakma durumu ve farklı kültürden gelen hastalarla bir arada olmayı isteme değişkenlerinin etkilediği saptanmıştır. Kültürel Yeterlilik ile Etnik Merkezilik düzeyleri arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu çalışma hemşirelerde kültürel yeterlilik ve etnik merkezilik seviyesi için farkındalık oluşturmak ve konu ile etkili mücadele edilebilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca gerek hemşirelik eğitiminde kültür konusuna dikkat çekilip yön verilmesine gerekse hemşirelere hizmet içi eğitim kapsamında farklı kültürden gelen hastalara bakım konusunda bir bakış açısı ve hemşire-hasta ilişkisinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu sonuçlar doğrultusunda hemşirelerin bu konuda farklı örneklerde çalışmalar yapması, konunun daha yayın hale getirilmesinde önemlidir. Ayrıca kültürel yeterlilik ve etnik merkezilik konularının hizmet içi eğitim konularının içine dahil edilmesi önerilmektedir.

Araştırma ile İlgili Etik Bilgi: Araştırmanın yapılabilmesi için Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır (Tarih: 04.11.2021, Sayı: B.30.2.ATA.0.01.00.515).

Yazar Katkıları: Fikir: NT, SBS; Tasarım: NT, SBS; Kaynaklar ve Malzemeler: NT, SBS; Veri toplanması ve analizi: SBS; Literatür Tarama: NT, SBS; Makale Yazımı: NT, SBS; Eleştirel İnceleme: NT, SBS.

Çıkar çatışması: Yok.

Finansal destek: Yok.

KAYNAKLAR

- Aktaş, D., Ertuğ, N., & Öztürk. (2015). Investigation into intercultural sensitivity among nursing students at a university in Turkey, *The New Educational Review*, 40(2), 48-57.
- Bilgiç, Ş., & Şahin, İ. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeyleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3), 230-236.
- Cerezo, P. G., Galceran, M. S., Soriano, M. G., Camps, L. M., & Mora, J. M. L. (2014). Design and evaluation of an educational course in cultural competence for nursing. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 132, 262-268.
- Chung, S. Y., & Jarvill, M. (2019). Improving nursing student cultural competence: comparing simulation to case-based learning. *Journal of Nursing Education and Practice*, 9(7), 128-132.
- Delibaş, L., Dürmüş, G., Bilir, İ., Ekren, A., & Çelikli, S. (2020). Sağlık programlarında öğrenim gören öğrencilerin kültürler arası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeyleri. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(1), 1-14.
- Douglas, M. K., Rosenkoetter, M., Pacquiao, D. F., Callister, L. C., Hattar-Pollara, M., Lauderdale, J., Milstead, J., Nardi, D., & Purnell, L. (2014). Guidelines for implementing culturally competent nursing care. *Journal of Transcultural Nursing*, 25(2), 109-121.
- Eche, I. J., & Aronowitz, T. (2017). Evaluating cultural competence of pediatric oncology nurses at a teaching hospital: A pilot study. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 34(6), 422-426.
- Gallagher, R. W. (2011). A meta-analysis of cultural competence education. In: professional nurses and nursing students. Graduate. University Of South Florida, Theses And Dissertations, South Florida.
- Gözüm, S., Tuzcu, A., & Kırca, N. (2016). Validity and reliability of the Turkish version of the Nurse Cultural Competence Scale. *Journal of Transcultural Nursing*, 27(5), 487-495.
- Hart, P. L., Moreno, N. (2016). Nurses' perceptions of their cultural competence in caring for diverse patient populations. *Online Journal of Cultural Competence in Nursing and Healthcare*, 6(1), 121-137.
- Karasu, F., Polat, F., & Okuyan, C. (2021). The determination of intercultural sensitivity and ethnocentrism levels among nurses and nursing students: A border of city, Turkey. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58(1), 314-322.
- Kıvıharju, J., & Koivumäki, K. (2012). Educational interventions to improve nurses' and nursing students' cultural competence: A literature review. *Metropolia University Of Applied Sciences, Bachelor of Health Care*, Helsinki.
- Liu, W., Stone, T.E., & McMaster, R. (2018). Increasing undergraduate nursing students' cultural competence: An evaluation study. *Global Health Research and Policy*, 3(1), 7.

- Meydanlıoğlu, A., Arıkan, F., & Gözüm, S. (2015). Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines. *Advances in Health Sciences Education, 20*(5), 1195-1204.
- Neuliep, J. W., Chaudoir, M., & McCroskey, J. C. (2001). A cross-cultural comparison of ethnocentrism among Japanese and United States college students. *Communication Research Reports, 18*(2), 137-146.
- Öğüt, N., & Olkun, E. O. (2018). Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi: Selçuk Üniversitesi örneği. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 11*(2), 54-73.
- Perng, S. J., & Watson, R. (2012). Construct validation of the nurse cultural competence scale: A hierarchy of abilities. *Journal of Clinical Nursing, 21*, 1678-1684.
- Renzaho, A. M. N., Romios, P., Crock, C., & Sonderlund, A. L. (2013). The effectiveness of cultural competence programs in ethnic minority patient-centered health care-a systematic review of the literature. *International Journal for Quality in Health Care, 25*(3), 261-269.
- Ruddock, H. C., & Turner, D. S. (2007). Developing cultural sensitivity: nursing students' experiences of a study abroad programme. *Journal of Advanced Nursing, 59*(4), 361-369.
- Songwathana, P., & Siriphan, S. (2015). Thai nurses' cultural competency in caring for clients living in a multicultural setting. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research, 19*(1), 19-31.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Üstün, E. (2011). Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeylerini etkileyen etmenler. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, H. E. (2022). Birinci basamak sağlık çalışanlarında kültürel yeterlilik ve ilişkili faktörler. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. On Sekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yılmaz, M. (2020). Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin kültürel yeterlilik düzeyleri: bir Gaziantep Devlet Hastanesi örneği [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, M., Toksoy, S., Direk, Z. D., Bezirgan, S., & Boylu, M. (2017). Cultural sensitivity among clinical nurses: A descriptive study. *Journal of Nursing Scholarship, 49*(2), 153-161.